

Jövőkép Majakovszkij költészetében

Szirmai Éva

Igen, a költészetnek éppen ez a feladata arra törekedni, hogy jelenvalóvá tegye az igazi életet ...¹

(Guillevic)

... lábunkkal a mában állva
a holnap sötétjébe érünk
s a jelenbe hozzuk azt.

(Majakovszkij)²

- Majakovszkij jövőképének vizsgálata egyike azoknak a megközelítési lehetőségeknek, amelyek feltételezik az egész életmű egységes kutatását. Alapelveként kell ezt kezelni, mert a Majakovszkij-kutatás sajnos, igen gyakran két végletben gondolkodik. Vitathatatlan, hogy 1917 korszakhatár
- Majakovszkij költészetében, ezzel azonban nem tehetjük semmissé 17 előtti ill. utáni költészetét. Nem fogadhatjuk el azoknak a - többnyire szovjet - kutatóknak a nézetét (pl. Metcsenkó, Goncsarov), akik az orosz futurizmust általában "halva született" irányzatként tartják számon, és megkísérlik bebizonyítani, hogy Majakovszkijnek ehhez csak annyiban volt köze, amennyiben a tudatos forradalmár hibázhat, amikor első, utkereső lépéseit az ösztönös lázadás határozza meg. Nem fogadhatjuk el azonban a másik végletet sem (Bowra, Jakobson és más nyugati kutatók), akik éppen forradalom előtti költészetét abszolutizálják, ettől kezdve külső kényszer befolyását érzik, amely - szerintünk - Majakovszkij művészete "prostituálására" készítette. A jövőkép vizsgálatát Radó György már elvégezte 1960-ban.³ Két szempontból vizsgálta a kérdéskört: 1. Mit várt Majakovszkij a jövőről,

2. milyen külső formákban jelentkezett ez a kapcsolat. Sorra vette azokat a műveket, amelyekben jövőképzetet vélt felfedezni, tartózkodik azonban az általános következtetések levonásától, a jövőkép változásának okairól is csak visszafogottan ír. Adolf Urban könyvében (Obraz cseloveka - obraz vremeni) elsősorban azt vizsgálja, hogy a modern nagyvárosi lét, a XX.sz-i technikai civilizáció vívmányai hogyan jelentkeznek Majakovszkij utópiáiban, milyen helyet szán a költő ebben a jövőben az embernek.

Értelmezésem szerint a jövőkép vizsgálata azért tűnik lényeges szempontnak Majakovszkij költészetének esetében, mert jövőbe fordulásának megéléte ill. hiánya, minőségi átalakulása minden esetben sajátos magatartásforma ill. szemléletváltozást tükröz. Eszerint három nagy korszakot különíthetünk el életművében. Az első 1917-ig tart, a forradalom győzelmével ér véget. A másodikat az 1923-ban írt Erről zárja, a harmadik pedig a Teli torokból számadásával végződik. Ezt a fajta korszakolást sokban igazolják a Szovjetunióban lejátszódó történelmi-társadalmi változások.

"Ma leomlik az ezeréves mult..."⁴

A század elején a rohamosan fejlődő technikai civilizáció, a "második természet", a város felgyorsult élettempója következtében az idő mint filozófiai kategória a gondolkodás középpontjába került. Az állandóság hiányának érzése, a korszakot átható bizonytalanság-érzet a társadalomban bekövetkezett változásokra vezethető vissza. Soha ennyire élesen nem jelentkezett még a gyökeres átalakítás, a változtatás lehetősége. Az ember szembekerül az őt körülvevő, megismerhetetlen világgal, ami azonban - éppen megismerhetetlensége miatt - magában hordja az újbóli felépítés lehetőségét is. A művészet éppen ennek a változásnak megragadását, nyomon követését tűzi ki célul. A futurista festészet formakisérletei a megelőző és következő pillanatot kívánják vásznaikon érzékeltetni. A kubizmus hisz abban, hogy "tér és idő közvetlen és egymással felcserélhető egységben alakítható."⁵ Atomjaira robbantja a formát és újbóli felépítését vállalja.

A költészetben ugyanigy jelentkezik ez a sajátos kétarcúság. Egyfelől a káosz felismerése, reménytelennek tűnő kísérletek a feloldására, a másik oldalon viszont messianisztikus változtatni-akarás áll. Absztrakt emberi értékek kiépítése, az Emberbe vetett hit - és minden eddiginek az elutasítása jellemzi a századelő irodalmi életét.

Az orosz futurizmus képviselői szintén szembetalálták magukat ezzel a problémával. Két legjelentősebb alkotójuk Hlebnyikov és Majakovszkij különböző módon próbáltak meg választ találni kétségeikre. Nem vállalkozhatunk Hlebnyikov költői világképének részletes elemzésére, általánosságban azonban megállapíthatjuk, hogy ő a modern térelméletek és matematika alapján kísérlete meg a történelem törvényszerűségeinek feltárását. Az egész világegyetemre kiterjesztett utópiai egy mitikus egységet állítanak szembe korának széttört világképével, az egészet helyezve szembe a széttörtséggel, az elidegenedett nagyvárosi környezettel. A mitoszok korában egy régen elvesztett természetes egységet vél felfedezni, ami szerinte az "idő törvényeinek" feltárásával válik elérhetővé. Programversének tekinthetjük a Ladomirt, amelyben a forradalmat mint ennek a korszaknak a kezdetét üdvözlí:

"Az emberi nemet egy régen
kigondolt egész részévé teszem."⁶

"Ismét ökrök bögnék a barlangban
és a kecske tőgyét szívja az ujszülött,
és jönnek az emberek, és jönnek az állatok
a kortársak isten-anyáihoz.
Látom a lovak szabadságát
és a tehének egyenlőségét.
És bilincskba folynak össze újra az évek.
Az ember szeméről lehullt a hályog."

(Ladomir)

Majakovszkij esetében - különösen a forradalmat követő években - egészen másfajta megoldási kísérlettel találkozhatunk. Filozófia és tudományos megfontolás helyett az ő sajátja az azonnali tenni-akarás. Saját erőből átforgálni a világot - ez a felfogás határozza meg Majakovszkij egész költői pályáját.

"Tudósítás az új ember születéséről ..."⁷

A fiatal Majakovszkij első műveivel igen sok szállal kötődik az orosz futurizmushoz, de jelentős mértékben túl is mutat azon. Első korszakuknak - a direkt megbotránkoztatásra irányuló költői manifesztumok, botrányba fulladó fellépések korának kritikáját éppen a csoportosulás tagjai mondták ki. "A futurizmus mint elnevezés egyáltalán nem törvényszerűen jelent meg nálunk ez a mozgalom különböző célu és fajtájú akaratok összessége volt, amelyekben csak a tagadás volt közös" - írja Benedikt Livsic,⁸ majd hozzáteszi: "Elfelejtkeztünk róla, hogy a tagadó formulák még nem jelentenek programot."⁹ A tagadás a múlttal való teljes leszámolást jelentette szóhasználatukban. Elengedhetetlennek tartották a rombolást, mert csak így látták esélyét az újbóli felépítésnek, számukra ez feltétele volt az utópiák megvalósításának. Bár jövőképük körvonalazatlan, plasztikus megfogalmazódása mégis egy emberibb világ kiépítésében való hitnek.

Majakovszkijnál a környező világ megismerhetetlenségének, embertelenségének belátása egy absztrakt embereszmény kiépítéséhez vezet. A futurizmusban ő azoknak a művészeknek egyesülését látja, akik megelőzve korukat, magukban képesek megvalósítani az igazi emberséget, kiépíteni az új világot. Ezzel magyarázható korai költészetének prófétaisága, a legteljesebb költői feladatvállalás. A forradalom jóslata, az új világba és az új Emberbe vetett hit hatja át. Természetes tehát, hogy absztrakt emberi értékekben gondolkodva jövőképét meghatározatlanná, időtlenné formálja.

1913-ban megírja a Tragédia Vlagyimir Majakovszkij-t, ami az Én című versciklussal együtt egy korszak lezárásának tekinthető. Ezekben megpróbál választ adni korai költészetének gyötrő ellentmondásaira (ember és tárgyak viszonya), közben azonban egyre élesebben jelentkezik nála egy másik ellentmondás, amelyet élete végéig képtelen lesz feloldani. Az anarchikusan lázadó Majakovszkij tudatos társadalmon kivüliséget hirdet. Korának prófétájaként a "költői szó" nevében vállalja a vezetést. A megváltó-szerep, egyre

kinzóbban jelentkező közösségigénye azonban összeegyeztethetetlen az egészszel való szembelyezkedéssel. A Tragédia költője, a Felhő... tizenharmadik apostola, végül az Ember "hősének" alakja mind a világ bűneit magára vállaló mind modern Megváltó nevében jövendölik az új világot: az emberi értékek kifejeződésének lehetőségét, az új ember eljövételét. Ném képes azonban feltétlenül hinni ebben az új világban sem. A vállalt szerep segítségével megpróbálja feloldani a valóság, a társadalom és a közte fennálló ellentétet. A magányosság érzése és a képtelenség a beolvadásra okozzák Majakovszkij sajátos kétarcuságát 1917-ig.

A jövő ily módon az igazi emberséget egyedül belátó és értékelő világrendként jelenik meg, aminek azonban Majakovszkij egyetlen ismerője és hirdetője, az egyetlen, aki korábban alkalmas arra, hogy megállja benne a helyét:

"Ma csak én vagyok a jövő
igazság és tisztaság heroldja
a föld kerekén."

"...egyedül engem illet
a jövő Urvacsorája!"

(Háboru és világ
Szabó Lőrinc ford.)

A Háboru és világ-ban meghirdetett, a hlebnjikovira emlékeztető világ-egység azonban így is csak negatív jövőképnek tekinthető. Alapján azok az élettények adják, amelyeknek semmiképp nem lehet helyük az új világban. Az Ember-ben saját magában egyesíti a megváltót és az igazi embert. Harca azonban ismét kudarcra végződik. Jövőjét - egyéni és társadalmi értelemben egyaránt - teljesen kilátástalannak látja:

"Meghal minden.
A semmibe megy."

(Ember)

A fiatal Majakovszkij jövőképe tehát az absztrakt emberi értékek kléptésének kísérlete egy elembertelenedett, egyre inkább ellenségessé váló vi-

légban. Az igazi embert magában próbálja kiépiteni, de ez csak eszköz lehet a kezében az embertelenség lebitására. Személyes életének problémáit is társadalmi okozókra vezet vissza, megoldásukat csak azok felszámolásával véli elérhetőnek. Keresi azt az osztályt, amely majd megvívja ezt a harcot, de fokozatosan ki kell ábrándulnia környezetébe még nem elég érett erre. Rá kell döbennie, hogy magára maradt, jövőépítő munkájában még nincs társa.

"Elég a cammogásból futuristák, a jövőbe ugrás vezet ..."⁹

A februári ill. októberi forradalom a 17 előtti pesszimizmus nyomtalan eltűnését hozta Majakovszkij költészetébe. Megcsillan előtte az utópiák azonnali valóraváltásának lehetősége. Most már önként vállal közösséget a megmozdult, magára ismerő forradalmi tömeggel. A közeli jövő ígészetében él, a változást mind társadalmi, mind tudati téren teljes egészében adottnak tétel-lezi.

Míg 17 előtti jövőképe minden esetben a jelen elűli menekülés eszköze volt, és mint ilyen, szinte törvényszerűen kudarccal kellett hogy végződjen, most az utópiákat kísérő kétségek megszűnnek, a vívódó, elmagányosodó költő helyét átveszi a 150-millió néptömeg. Meghatározóvá válik számára a közösség-, a mi-tudat.

"... ma / mi

az ujjal / a régi hatalmat akarjuk szétrobbantani ..."

"Mi vágyunk az új hit terjesztői ..."

"Az út csak mivelünk vezet a jövőbe ..."

(Ezt a könyvet mindenkinek el kell olvasnia
Radó György ford.)

Elképzelhetőnek tartja az egyéniség teljes feloldását a közösségben: "Az ördögbe a szavakkal, érzésekkel, az individualizmussal, ha nem vagyunk képesek ténylegesen felismerni magunkat, akkor még saját személyiségünket is megtagadjuk. Volkerstein azt mondta, hogy a költőt nem lehet erre

kényszeríteni. Ön téved: a költőt valóban nem lehet erre kényszeríteni, de saját magát kényszerítheti."

A körülötte zajló események gyors egymásutániságában, tér- és időbeli távolság hiányában nem képes arra, hogy realisan ismerje fel saját helyzetét. A forradalomban az alkotó emberi erő győzelmét látja, hisz kibontakozásának lehetőségében. Ezzel az erővel azonban csak a nagyvárosi lét, az elidegenedett technikai civilizáció ellentmondásait képes feloldani. Konstruktivista jövő-utópiái a modern világ objektív tényezőiről vesznek csak tudomást. A Buffó-misztérium, az V. Internacionálé, a Repülő proletariátus csak egy technokrata társadalom képét tudják felvillantani. A Tragédia Vlagyimir Majakovszkij korszakának dilemmáját oldja fel, számára egyelőre kielégítő módon.

"Tárgy-elvtársak!
Tudjátok mit?
Elég volt próbálnunk a szerencsét.
Ezentul mi fogunk titeket csinálni
s ti lesztek nekünk az eleség."

(Buffó-misztérium
Radó György)

A forradalom számára a futurizmus világméretű győzelmét jelenti, azonnali kitérítést követeli. Ismét rombolni akar, hogy építhessen:

"...ma / mi
az ujjal / a régi hatalmat
akarjuk szétrobbantani!"

(150 000 000
Szabó Lőrinc ford.)

"Mi a halált hívjuk a születés nevében."

(A tulsó oldalnak
Kassák Lajos ford.)

"Polgártársak!
Ezeréves uraink ma letűntek.
A régi világban senki se hisz."

Ma
átalakítjuk öltözetünket,
átalakítjuk az életet is."

(A forradalom - Költői krónika
Képes Géza ford.)

Jövőképének így módon törvényszerű velejárója a régi elleni harc. Utópiái sem a harc utáni állapotot jelzik az egész világon győznie kell a forradalomnak, Oroszország csak példát mutatott ehhez.

A forradalomnak ez az anarchisztikus felfogása azonban nem lehetett hosszúéletű: a polgárháború évei után ugyanis következett a fokozatos konszolidáció, a viharos napokat felváltotta a viszonylagos nyugalom, egyre inkább erősödött a NEP-korszak negatív hatása az emberi tudatban. Majakovszkij egy ideig még képes hinni a világméretű megvalósuló forradalomban, de fokozatosan szembekerül ugyanazokkal a problémákkal, amelyek 1917 előtt válságot okoztak költészetében és személyiségében. Bojtár Endre terminológiájával élve beköszönt ugyanis a "boldogság-korszak", amikor "illetlenség a szabadságról beszélni. Aki ilyet tesz, leintik a józanok, mondván, azt a maradék kis teret is - ami már csupán emberéletnyi - elveszithetjük"¹⁰. A forradalmár szerepnek nincs többé létjogosultsága. A tudatosan vállalt áldozat - az egyéniség feloldása a közösségben - most valóban áldozattá válik. A vállalt szerep - a forradalmár szónok, az agitátor-költő, a társadalmi és művészeti átalakulások hirdetője - és a "társadalmi szükség, azaz lehetőség ... ellentmondásba kerülnek egymással: a társadalomtól kínált szerep nem vág többé egybe a személyiséggel, illetőleg a személyiséget megnyilvánító szerep nem szükséges, nem lehetséges többé a társadalom számára."¹¹

• Ennek a válságnak tragikus megélése tükröződik az Erről című poémában. A kispolgáriság, a komformizmus megjelenése és egyre fokozódó elterjedése 1920-tól kezdődően jelentkezik aggasztó jelenségként Majakovszkij verseiben.

"A forradalom örvénye elcsitult.
A szovjet forrongás letűnt a hínárba.
S az RSZFSZR háta mögül
kibujt
a kispolgár
pofája.

...
Körülfonták a forradalmat a nyárszolgátság hurkai.
S ez Vrangelnél veszélyesebb ma már."

(A söpredékről
Weöres Sándor)

A IV. Internacionálé-ban még élesebben vetődik fel a kérdés. A jövőendő kommuna létét érzi veszélyben, hiszen a kispolgár gondolkodásmódját nem sikerült megváltoztatni. Itt már egy újabb forradalom szükségessége fogalmazódik meg:

"A fejeket a gondolatok robbanásaival megremegettetve,
a szívek tüzéségét dörögtetve
az időből egy újabb forradalom kel ki -
a lélek forradalma,
a harmadik."

Az Erről egy költői korszak lezárása, Majakovszkij illúziók nélküli szembenézése korával. A forradalom hétköznapjai egyre élesebben vetették fel a változatlanság, a régi és új összeütközésének kérdését. Majakovszkij számára ez bizonyos szempontból a 17 előtti állapotok visszatérését jelentette - mind költői magatartása, mind a környező világhoz való viszonya szempontjából. Életrajzában a 23-as évről ezt írja: "Megirtam az Erről-t. A közállapotok képe személyes motívumok alapján." Már ez a kijelentés sokban visszautal 17 előtti poémáira. A szerelem témája Majakovszkijnál mindig társadalmi érvényű volt, meghatározott "séma" szerint fogva egységbe a magánélet maximális programját és a társadalmi átalakulás szükségességét, Az egyéni érzés - szerelem - törvényszerűen kapcsolódik környezetének ellentmondásaihoz és saját ellentmondásos viszonyához környezetével szemben. A beteljesületlen szerelem külső okozókra - kispolgáriság, az értékek deval-

válódása - vezethető vissza. Az egyén számára nincs tehát megoldás, míg a problémák társadalmi méreteiben megoldatlanok. Ebből a felismerésből jutott el a Nadrágban járó felhő forradalom- viziójáig, az Ember mély pesszimizmusáig - és most, 7 év múltán ugyanezzel az ellentmondással kell szembenéznie. Motivumaiban szintén ezekre a poémákra utal vissza, képalkotása ugyanezt idézi. Az Erről-ben váltik végérvényesen bizonyossá, hogy bár az "igazi lírát" meggyőződésből cserélte fel az agit- és plakátköltészettel, ezzel éppen azt az erőt veszítette el, amit a "költői szó" világmegváltó hatása jelentett számára. Itt váltik bizonyossá, hogy nem adhatja fel magát, individualitását, mert ismét szembekerült az egészszel, az őt körülvevő közeggel, a társadalommal, 7 évvel ezelőtti önmagával.

"Enyém a hang, / hallom, / az enyém, sajátom.

És a hangok kése átöfi kezemet.

Tulajdon hangom - /kérlel, / könyörög:

- Vlagyimirl / Állj meg! / Ne kergess el!

...

Lehetséges volna, hogy közéjük álltál?

Csákolysz? /Eszel / pocakot eresztve?

Megálltál köztük / a családi boldogságnál?

Nagy sunyin közéjük surransz be?"

(Erről

Teller Gyula ford.)

Német G. Béla nyomán a hasonló költői helyzetek megfogalmazódásait "önmegszólító vers"-nek nevezzük. "A megszólító, a felszólító, a felismerő intellektus mintegy tárgyiasítva, elvonatkoztatva szemléli a személyiséget, mintegy kívülről és felülről. A megszólított tehát a válságban lévő személyiség, amelynek még mindig a válságot előidéző szerep belső gravitációja, kényszere szabja meg megnyilvánító keretét, viselkedése normáit." ¹²

Éles ellentétet képez a poémában a kispolgári életforma és a költő által egyedül képviselt Október, a forradalom "vörös-zászlós rendje", az a lételem,

amely meghatározza életvitelét, feladatvállalását és költészetét. Az ellentmondás feloldását azonban a XXX. századba transzponálja a költő.

"Az önök harmincadik százada
a szivgyilkos semmiségek madárriján tulszárnyal.

...

Támassz fel, /csak azért,/ mert költőként vártalak
S eldobtam a hétköznapok ostoba seregét.

Támassz fel, / ha másért nem, / emiatt.

Támassz fel, / hadd éljem le végre a magamét."

Először jelenik meg a jövőnek ilyen fajta felfogása. Kora nem érti meg, kénytelen az időre bízni igazolását, munkájának elismerését. A Teli torokból számadásáig ez lesz az állandósuló jövőkép.

A "forrongó évek lázálmai"¹³ tehát ismét kiábrándulással érnek véget. A közelinek és biztosnak látszó jövő, a kommuna évszázadoknyi távolságra került megint a költőtől. A személyes és társadalmi életben egyaránt meg nem valósuló vágyakra találó költő útja egyenesen vezet a Teli torokból öngazolási kísérletéig.

"Idő! - Egyetlen bírám te vagy!"¹⁴

Utolsó alkotói korszakában Majakovszkij még egyszer megkísérli a lehetetlent: igazán agitatív funkciót ellátó költészetet akar létrehozni. Jellemző módon megváltoznak azonban költészetében az uralkodó motívumok. "Lirája" a végsőkig tárgyiasul a mindennapi élet eseményeinek rendeli alá. Tudatosan kerül a liraiságot, a "fakt" központi szerepét hirdeti: térben és időben a teljes meghatározottság jellemzi, középpontba kerülnek az aktuális élet eseményei. Verseit színpadra szánja, nagy tömegekhez kíván szólni velük. Emellett azonban végelenül fellazítja a poéma műfaji kereteit, a mindennapok csak háttérrel szolgálnak bennük egyéni érzéseinek, gondolatának kifejtéséhez, hangjuk egyre személyesebbé, liribbá válik.

A 17 előtt tudatosan vállalt konfliktus-helyzet itt már csak burkoltan jelentkezhet, úgy azonban egyre élesebben. Kimondása a közösség-vállalás eluta-

sítésával lenne azonos. Paradox módon jövőképe a múltba, a forradalmi múltba mutat vissza, másrészt viszont az Erről esetében már tapasztalt módon igazolást, munkájának elismerését várja tőle.

A múltba visszautaló képek egy új Október lehetőségét és szükségességét villantják fel, amelynek a társadalmi átalakulások után az emberi tudat megváltoztatása lenne a feladata.

"Nos hát polgártársak! / 29-ben is
tart még / és nő / az Októberi forradalom.
Minket /októberi lelkünk parancsa / éltet,
az Auróra /tüze / szemünk égő láza.
Mi nem engedjük a nyárszolgák-népségnek,
hogy barrikád-napjainkat /szidja, gyalázza."

(Perekopi lelkesedés
Radó György ford.)

"Teljesedj ki, forradalom! / rajta,
adj hazánknak másféle utat
s növessz / másféle fejet / rajta:
értelmeset / és dolgokat."

(Két kultúra
Urbán Eszter ford.)

"A forradalomnak nincs még vége. / a házi bőgés
elfedi a közelgő csaták zaját..."

(Idill)

Költészetével ennek a harcnak részesévé akar válni. "Nyilvánvalóan sokat szenvedett attól a belső küzdelemtől - írja Bowra -, amely egyrészt abból a vágyból adódott, hogy képességei szerinti igazi költészetet hozzon létre, másrészt viszont ott volt a külső és belső kényszer, hogy népe javára a nyilvánosságnak szóló verseket írjon"¹⁵ Lényegében azonban számára már a költészet is elvesztette azt a varázserejét, amelyben feltétlenül tudott hinni korábban. Nem véletlenül osztja Roman Jakobson Majakovszkij költészetét "lirai" és "szociális" (társadalmi) korszakokra.¹⁶ Költői egyéniségének tudatos elfojtását a vállalt szerep kényszere szabja meg. Ez azonban éppen személyes válságának feloldásában nem segít.

Igen lényeges lehet ennek illusztrálására a Jeszenyin halálára írt vers, valamint a Hogyan készül a vers című munkája. Ez utóbbi a vers keletkezésének folyamatát írja le.

"Három hónap leforgása alatt egyetlenegy sort sem agyaltam ki. ... Csak Moszkvába visszatérőben értettem meg, hogy ennek a versnek a megírása miért olyan nehéz és hosszadalmas. Azért, mert a megírandó tárgy nagyon is az én saját életkörülményeimmel vág egybe. ... Ezek a körülmények guzsba kötötték fantáziámat, nem hagyták kibontakozni, a megbélyegzéshez szükséges élményekhez és szavakhoz, életörömrre buzdító szavakhoz, motívumokhoz jutni."

Az idézett szakaszból kitűnik, hogy "az irodalmi tényé növelt öngyilkosság" elítélése, "megbélyegzése" a "társadalmi megrendelés", ami adott körülmények között tulságosan távol áll azonban a költőtől, aki hasonló problémákkal küzd. Tudatosan kezd tehát munkához:

"Célkitűzés: Jeszenyin bucsuversének hatását tudatosan semlegesíteni, a Jeszenyin választotta halálnemet érdekességétől megfosztani, e halál könnyed szépségének helyébe másfajta szépséget állítani, minthogy a dolgozó emberiségnek a maga teljes ereje a megkezdett forradalomra kell, és ez az emberiség az út nehézségeivel, a NEP éles kontrasztjaival nem törődve azt követeli, hogy az életörömet, a kommunizmus felé fáradságosan menetelők vidámságát dicsőítsük."

Az újságizú közhelyek sajátos azonosulást fejeznek ki. Ez volt az elvárás, a hivatalos "megrendelés". És ennek eredményeként született a vers, a Szergej Jeszenyinnek.

"Alakítsuk /át/ előbb az életet,
azután - / jöhetnek a dicshimnuszok.
Nehéz a tollnak / ez a kor,
De mondjátok, / ó, / nyomoronc nyomorultak
Melyik nagyember /hol / és mikor.
vágott a / könnyebb / és kitaposott utnak?
...

Bolygónkon / a jókedvhez a fűszerelés kevés.
De a jövő / talajából / örömd / kitépheted.
Ebben az életben / meghalni / nem nehéz.
Élni az életet sokkal nehezebb.

Magából a versből sokkal nyilvánvalóbb, hogy Jeszenyin halálának Urügyén Majakovszkij saját kételyeire is igyekszik választ találni. Megint megcsillan a jövő - mint a jelen ellentmondásait egyedül megszüntető, a Majakovszkij által folytatott harcot törvényesítő, jogossá tevő fórum.

Költészete egyre inkább a jövőhöz szól:

"Adjatok kemény verset / mondjuk ugy száz évre,
hogy ne dermedjen meg a vers, / mint a gomolygó füst,
hogy az ilyen verssel / dicselkedni lehessen,
az idő, / a köztársaság, / és a szerelmem előtt."

(Ujévünk)

"Idő!- / Egyetlen bírám te vagy!
Hadd / halljam a ma értetlen üvöltését!"

(Nem mind arany...)

Ez az újabb belső konfliktushelyzet - a jelen meg nem értő közönségétől a jövőbe menekülés - vezet aztán az öngyilkossága előtt írt Teli torokból-hoz. Az Erről jövőbefordulása itt teljeseedik ki: önigazolásul és igazolásért fordul a jövőendő századokhoz. Vállalja költészetét az utókor előtt is, hiszi, hogy az majd igazolni fogja őt. Verseiben elsősorban a mozgósító erőt látja lényegesnek, a harcra való felszólítást, ami nem veszítheti el aktualitását. Megfogalmazódik azonban a "másként" lehetősége is:

"Az agitálásba fogam nekem is sokszor belevásott,
írnék románcokat magam is mint mások:
de én megfékezem magam, nem fuvolázok,
megálllok, dalomnak torkára hágvam."

Majakovszkij hitt a költői szóban és erre tett fel mindent. A paradoxon abból adódik, hogy éppen legmélyebb emberi problémáját nem tudta "kiírni" magából, mert kétségeinek megfogalmazása, kimondása a vállalt szerep elutasításával

lett volna azonos. A poéma vázlatai sokban visszautalnak az Erről kapcsán már tárgyalt sajátosságokra. Az egyéni érzés - szerelem - ismét mintegy társadalmi méretűvé nő

"Amint mondják: elrontották ezt az ügyet.
A szerelmes csónakot szétzúzták a kő-mindennapok.
Mi elszámoltunk!¹⁷ Felsorolni minek
Kölcsönös sérelmet, fájdalmat, bánatot.
Nézd, nézd, milyen a világban a csend:
Az éj becsillagozta boltozatát az égnék.
Ilyen órákon feláll az ember és jelent
a koroknak, a történelemnek, a mindenségnek."

(Töredékek
Kuczka Péter ford.)

Az idézet mintha a részmélés pillanatát ábrázolná. A költő ráébredését a "csend"-re, mint olyan helyzetre, amely már visszavonhatatlanul a harc utáni állapotot jelzi. A "csend" Majakovszkij költészetében mindig szinonim kategória a "hinárral", a "mocsár"-ral, a forradalmat visszafogó erővel; a forradalom viharával szembeállítva mindenképpen negatív jelentésű. Itt a "csend" a változtathatatlanságot jelenti, mintegy a harc értelmetlenségének kimondását.

"Hajam ősz szárait hadd lelje meg az olló.
Az évek ezüstje tömegestül szétgurulva csengjen!
Hiszem, remélem: a szegényhez hasonló
óvatosság sohasem ér el engem."

Ezek a sorok mintha rimelnének József Attila versére:

"Ezüstös lesz majd nagy szívetek,
bárha a győzők ti maradtok -
zászlótok is ezüstté őszül
s egyszerre győzni is elfáradtok.
Csatazaj mögött eljön halkán
hozzátok is az ezüst élet."

(Ezüst élet)

Az "ezüst-élet", a "pozomoje blagorazumije" egy töretlen hittel megvívott harc végső lezárása. Majakovszkijt vitte a "forradalom tehetetlenségi ereje"¹⁸, aztán mikor megszűnt körülötte a harc és még mindig nem érezte, hogy kora őt igazolta volna, nem látott más kiutat. Öngyilkossága egy

kiürült, alapjaiban megrendült tudatos életvitel, egy végső és kozmikus méretűre növelt magányérzet utolsó, kétségbeesett lépése.

JEGYZETEK

1. Eugene Guillevic: A költő és a társadalom
in A lira ma (Vallomások, esszék; szerk: Hajnal Gábor)
Gondolat 1968.
2. Majakovszkij: Mű kommunyisztu
Poln. szobr. szocs. v 12 t.
Izd. Pravda 1978. 11/109.
3. Radó György: Majakovszkijról
M. és a futurizmus
MTA Irodrtört. füzetek 1960. 5. old.
4. M: Revoljucija - Poetohrónyika
uc. 1/158.
5. El Liszickij: Művészet és pángeometria
id. Kassák Lajos: Az izmusok története
Magvető 1972. 99.old.
6. M: Bugyetljánye XI/57.
7. Benedikt Livsic: Polutoroglazuj sztrelec
Izd. Piszatyalej Lgrad ? 282.old.
8. uo. 208.old.
9. M: Prikcz po ormii iszkussztva 1/76.
10. Bojtár Endre: A kelet-európai avantgarde
Akadémiai Bp. 1977. 28. old.
11. Németh G. Béla: Az önmegszólító vestipusról
in. Mű és személyiség Magvető 1970. 628.old.
12. uo. 630. old.
13. Radó Gy. i.m. 5. old.

14. M: Nye vszjo zoloto, csto hozraszcso IV/201.old.
15. C.M. Bowra: Poetry and politics 1900-1960
Cambridge at University press 1966. III.old.
16. R. Jakobson: Russzkij Lityeraturnij Arhiv New York 1956.
id. Goncsarov: Vopr. Lit. 1970/3.
17. v.ö. bucsulevele halála előtt: "Ja sz zsziznyju v raszsotyе..."
18. Szabó Lőrinc : Hiuságból tetted Majakovszkij?
Pesti Napló 1930. április

Készült: a Szegedi Magas- és Mélyépítőipari Vállalat
Sokszorosító üzemében.

Felelős vezető: Mazán Jánosné